

Natuurtoets Flora- en faunawet

inzake uitbreiding van recreatieterreinen in de gemeente Apeldoorn, Deel 2

Bungalowpark Hoenderloo, Recreatiepark Beekbergen, Droompark Beekbergen

M. van Delft en Th. de Jong mmv J. Maassen

Natuurtoets Flora- en faunawet inzake uitbreiding van recreatieterreinen in de gemeente Apeldoorn, Deel 2

Bungalowpark Hoenderloo, Recreatiepark Beekbergen, Droombark Beekbergen

In opdracht van: Gemeente Apeldoorn, Augustus 2013

© 2013 Ecologisch Adviesbureau Viridis bv, Culemborg

Ecologisch Adviesbureau Viridis bv
Beesdseweg 3-18
4104 AW Culemborg
T 0345 753 275
info@bureau-iridis.nl
www.bureau-iridis.nl
KvK 110 557 87
Btwnr NL 8212 39 119 BO1
Triodos Bank 19 84 48 600

Tekst en samenstelling: M. van Delft mmv J. Maassen
Foto's in rapport: J. Maassen en M. van Delft
Foto voorblad: Impressie Bungalowpark Hoenderloo
Projectnummer: 2012-31-B
Wijze van citeren: Delft, M. van, & J. Maassen, 2012. Natuurtoets Flora- en faunawet inzake de uitbreiding van recreatieterrainen te Apeldoorn, Deel 2. Ecologisch Adviesbureau Viridis, Culemborg.

In opdracht van: Gemeente Apeldoorn
Contactpersonen: Dhr. R. de Graaf en Dhr. P. Ganzevles

Status: Definitief 22 augustus 2013
Ondertekening: Th. de Jong
Paraaf:

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van de opdrachtgever zoals hierboven aangegeven en is zijn eigendom. Niets uit deze rapportage mag worden vermenigvuldigd of openbaar gemaakt worden door middel van scanning, druk, internet, fotokopie of andere wijze zonder schriftelijke toestemming van de opdrachtgever en Ecologisch Adviesbureau Viridis bv, noch mag het zonder deze toestemming voor een ander doel gebruikt worden dan waarvoor het vervaardigd is.

Ecologisch Adviesbureau Viridis is niet aansprakelijk voor vervolgschade, alsmede schade die voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van de werkzaamheden of andere gegevens verkregen van Ecologisch Adviesbureau Viridis. De opdrachtgever vrijwaart Ecologisch Adviesbureau Viridis voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

Omdat ecologisch onderzoek een momentopname is, kan de aanwezigheid van beschermde soorten soms niet worden uitgesloten of bevestigd. Daarnaast is de natuurwetgeving aan verandering en jurisprudentie onderhevig. Ecologisch Adviesbureau Viridis is mede om die redenen lid van het Netwerk Groene Bureaus, brancheorganisatie voor kwaliteitsbevordering en belangenbehartiging van ecologische adviesbureaus. Hierdoor zijn wij zo goed mogelijk op de hoogte van de nieuwste ontwikkeling op het gebied van ecologie en wetgeving. Door de inzet van conform de wet ter zake kundige ecologen, waarborgen wij onze onderzoekskwaliteit. Wij zijn echter niet aansprakelijk voor de gevolgen van onverwacht verschijnende of verdwijnende flora of fauna, noch voor de gevolgen van veranderende wetgeving of jurisprudentie.

Inhoud

1	Inleiding	2	5.1	Bungalowpark Hoenderloo	14
1.1	Aanleiding en context	2	5.2	Recreatiepark Beekbergen	17
1.2	Deelrapportage	2	5.3	Droompark Beekbergen	19
1.3	Belang van het project	2	6	Effecten op strikt beschermde soorten	22
2	Gebiedsbeschrijving	4	6.1	Algemeen	22
2.1	Bungalowpark Hoenderloo	5	6.2	Bungalowpark Hoenderloo	23
2.2	Recreatiepark Beekbergen	6	6.3	Recreatiepark Beekbergen	29
2.3	Droompark Beekbergen	7	6.4	Droompark Beekbergen	30
2.4	Vergunningen en ontheffingen	8	6.5	Samenvatting effecten per locatie	32
2.5	Alternatievenafweging	8	7	Ontheffing Flora- en faunawet	34
3	Wettelijke bescherming van soorten	10	7.1	Mogelijkheden	34
3.1	Algemeen	10	7.2	Uitspraak Raad van State	34
3.2	Vogellijst	10	7.3	Conclusie	34
4	Methode	12	8	Mitigerende maatregelen	36
4.1	Literatuuronderzoek	12	8.3	Droompark Beekbergen	37
4.2	Veldinventarisatie	12	9	Literatuur	38
5	Resultaten	14			

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en context

In het kader van de voorgenomen uitbreiding van diverse verblijfsrecreatieve terreinen in de gemeente Apeldoorn, bestaat de noodzaak tot uitvoering van een toets op de Flora- en Faunawet. De uitbreidingsplannen maken deel uit van een streekplanuitwerking waarin de groei en krimp van de recreatieve terreinen wordt afgewogen. In dat kader zijn diverse groeiclusters aangegeven. De te onderzoeken terreinen maken deel uit van deze groeicluster(s). Groei van deze clusters is pas mogelijk als er ruimte is ontstaan door krimp van recreatieve terreinen buiten deze clusters. De uitbreidingen worden via tenders mogelijk gemaakt. Thans is er een tender waarbij de mogelijkheid wordt geboden voor uitbreiding van 18,65 ha. (ter opvulling van initiatieven tender 1B en 2).

De uitbreiding van de terreinen is al getoetst in het kader van de Natuurbeschermingswet; deze toetsing heeft onderdeel uitgemaakt van de beoordeling van krimp- en groei-initiatieven. Naast de toetsing in het kader van de gebiedsbescherming is ook de toets op de soortbescherming relevant. Een toetsing van de Flora- en faunawet is nog niet uitgevoerd.

De volgende recreatieterreinen zijn bij deze tender betrokken:

- 't Veluws Hof
- Het Lierderholt
- De Pampel
- De Hertendorst
- Bungalowpark Hoenderloo
- Recreatiepark Beekbergen
- Droombark Beekbergen

Een aantal terreinen is al eerder uitgebreid of betrokken geweest bij uitbreidingsinitiatieven bij een eerste uitbreidingstender. Ook toen zijn diverse onderzoeken uitgevoerd. Destijds is voor 't Veluws Hof, De Pampel en Het Lierderholt ook een ontheffing verleend in het kader van de Flora- en faunawet geregistreerd onder nummer FF/75C/2005/0046.

1.2 Deelrapportage

Gemeente Apeldoorn heeft Ecologisch Adviesbureau Viridis gevraagd een natuurtoets in het kader van de Flora- en faunawet uit te voeren voor de genoemde zeven uitbreidingslocaties. Op verzoek van de gemeente heeft Bureau Viridis twee rapportages opgesteld. Onderhavige Natuurtoets, Deel 2, bevat een toetsing van de recreatieterreinen Bungalowpark Hoenderloo, Recreatiepark Beekbergen en Droombark Beekbergen. In Deel 1 zijn de recreatieterreinen 't Veluws Hof, Het Lierderholt, De Pampel en De Hertendorst beschreven.

1.3 Belang van het project

Het belang van het groei en krimp project is om de meest kwetsbare natuur op de Veluwe te ontlasten en ontwikkelingsmogelijkheden voor verblijfsrecreatie te geven op minder kwetsbare plaatsen. Het bieden van ontwikkelingsruimte moet innovatie en productdifferentiatie bij bedrijven stimuleren. Een van de belangrijke criteria om voor groei in aanmerking te komen is de bijdrage die het plan aan deze doelstelling levert. Geconstateerd is dat op de Veluwe en ook in Apeldoorn het aanbod aan chalets goed aanwezig is. Het aanbod toeristisch kamperen daarentegen is minder sterk aanwezig. Door middel van groei kunnen ondernemers hierop in spelen.

Om de meest kwetsbare natuur te kunnen ontlasten kocht de provincie Gelderland recreatieterreinen in kwetsbare gebieden op. Ook de gemeente Apeldoorn heeft bij aanvang een actieve rol gespeeld om dit proces op te starten, onder meer door de aankoop van Gerritsfles en Groot Panorama. De “gekrompen” hectares zijn vervolgens gebruikt om op andere locaties in minder kwetsbare gebieden, recreatiebedrijven uitbreidingsruimte te bieden. Daarvoor zijn op de Veluwe 15 groeiclusters aangewezen waarvan er twee in de gemeente Apeldoorn liggen (Beekbergen & Hoenderloo).

2 Gebiedsbeschrijving

In totaal zijn er zeven recreatieterreinen betrokken bij de uitbreidingsplannen (zie figuur 1). Alle terreinen zijn gelegen bij Hoenderloo en Beekbergen in de gemeente Apeldoorn. De Natuurtoets is in twee rapportages verdeeld. In onderhavige Natuurtoets, Deel 2 komen de volgende uit te breiden recreatieterreinen aan bod:

- 5. Bungalowpark Hoenderloo
- 6. Recreatiepark Beekbergen
- 7. Droompark Beekbergen

Onderstaand worden deze 3 onderzoeksgebieden beschreven. De locatie en begrenzing van de onderzoeksgebieden komen overeen met de geplande uitbreidingslocaties van de recreatieterreinen. De geplande uitbreiding is aangegeven met de rode vlakken. De groene vlakken geven de bestaande recreatieterreinen weer. De overige 4 terreinen, 't Veluws Hof, Het Lierderholt, De Pampel en De Hertenhorst worden in Deel 1 van de Natuurtoets beschreven.

Figuur 1 | Overzicht alle uitbreidingslocaties.

2.1 Bungalowpark Hoenderloo

Het recreatieterrein Bungalowpark Hoenderloo is gelegen tussen De Pampel en 't Veluws Hof aan de Krimweg 140 te Hoenderloo. Het terrein wordt met een strook in de gehele lengte van het terrein uitgebreid. De uitbreidingslocatie beslaat ca. 3,5 ha. met een natuurlijke begroeiing van berken-eikenbos en naaldbos (grove den). Door reeds uitgevoerde kapwerkzaamheden in het kader van brandveiligheid is

een open strook tussen het bestaande terrein en de uitbreidingslocatie ontstaan.

De dominerende soorten combinatie in de ondergroei is blauwe bosbes, dopheide en pijpenstrootje. Ook de zeldzame soort veenbies is aangetroffen. Overal is een over het algemeen dunne moslaag van haarmossen en heideklauwtjesmos aanwezig met plaatselijk en zeer spaarzaam kussentjesmos.

Entree Bungalowpark Hoenderloo (1) en een impressie van het bestaande recreatieterrein (2).

Een impressie van de uitbreidingslocatie (3) met de gekapte strook (4) aangrenzend aan het bestaande terrein.

2.2 Recreatiepark Beekbergen

Recreatiepark Beekbergen is gelegen tussen de Arnhemseweg en de Kuiltjesweg in Beekbergen. De uitbreidingslocatie bestaat uit een half natuurlijk terrein met grote oppervlakten grasland, aangeplante hagen, meer natuurlijke houtwallen en verspreid staande bomen (eiken). De uitbreidingslocatie is circa 3,5 ha. groot. Er zijn geen oudere en ecologisch waardevolle

bomen van een aanzienlijke stamdikte aanwezig. De onderbegroeiing van de bomen bestaat overal uit een tamelijk dichte grasmat die onder maaibeheer staat. Het aanwezige grasland is kruidenrijk, maar van een algemeen verstoord type. Op het terrein is ook een dumpplek van tuinafval en bouwmaterialen aanwezig. De uitbreidingslocatie is geheel uitgerasterd en niet toegankelijk.

Entree van recreatiepark Beekbergen (5) en een impressie van de uitbreidingslocatie (6,7,8).

2.3 Droompark Beekbergen

Het recreatieterrein Droompark Beekbergen is gelegen aan de Hoge Bergweg 16 te Beekbergen. De uitbreidingslocatie beslaat circa 2,5 ha. en bestaat uit naaldbos (grove den) met dichte onderbegroeiing in

de struiklaag van loofhout. De bodem is grotendeels bedekt met bladstrooisel; hier en daar is een dunne kruidlaag (grassen) aanwezig. Het huidige recreatieterrein beslaat 42 ha. waarvan 22 ha. is bebouwd met recreatiewoningen en chalets.

Entree Droompark Beekbergen (9) en een impressie van de uitbreidingslocatie (10,11 en 12).

2.4 Vergunningen en ontheffingen

Een uitgebreide toetsing in het kader van de Natuurbeschermingswet is afgerond (Natuurtoets Groei en Krimp; tweede groeitender 2011, Provincie Gelderland/Arcadis). De vergunningverlening is in procedure. In deze Natuurtoets komen enkel de resultaten en analyses met betrekking tot de Flora- en faunawet aan de orde.

2.5 Alternatievenafweging

Er is geen andere bevredigende oplossing om de doelstelling 'groei en krimp' op gewenste locaties te bereiken dan op de voorgestelde manier. Hierna volgt de alternatieven-onderbouwing voor de keuze van locatie, inrichting en uitvoering.

➤ Locatie

Provincie Gelderland is van plan de meest kwetsbare gebieden op te kopen. In de groeiclusters die nu zijn aangewezen komen weliswaar strikt beschermde soorten voor maar ze zijn ecologisch gezien minder kwetsbaar dan de op te kopen gebieden. Er zijn geen alternatieven voorhanden die minder negatieve effecten op soorten zullen veroorzaken. Er kan vanuit gegaan worden dat op soortgelijke locaties op de Veluwe dezelfde strikt beschermde soorten aangetroffen kunnen worden. Op andere uitbreidingsloca-

ties zullen hoogst waarschijnlijk gelijke effecten op flora en fauna optreden.

➤ Inrichting

In dit proces gaat krimp voor de groei. In 2004 konden bedrijven in de groeiclusters zich voor het eerst inschrijven voor de beschikbare uitbreidingshectares. Om hiervoor in aanmerking te komen hebben bedrijven uitbreidingsplannen ingediend. Een beoordelingscommissie van de provincie heeft deze plannen getoetst op economische, ecologische en recreatieve duurzaamheid. De bedrijven die nu in aanmerking komen hebben met hun plannen het best gescoord op deze elementen. Bij het ontwerpen van de plannen is rekening gehouden met de voorkomende flora en fauna.

➤ Uitvoering

Voorafgaande en tijdens de uitvoering van de werkzaamheden wordt optimaal rekening gehouden met de aangetroffen flora en fauna. Er wordt zo gewerkt dat effecten tijdens en na afloop van de uitvoering zoveel mogelijk worden voorkomen. De uit te voeren mitigerende maatregelen worden beschreven in hoofdstuk 8 van deze rapportage.

3 Wettelijke bescherming van soorten

3.1 Algemeen

De Flora- en faunawet is alleen (met uitzondering van de zorgplicht) van toepassing op de in de wet aangegeven beschermde soorten. Dit zijn alle van nature in Nederland voorkomende zoogdiersoorten (met uitzondering van bruine rat, zwarte rat en huismuis), alle soorten amfibieën en reptielen, bepaalde soorten vissen (met uitzondering van soorten van de Visserijwet 1963) en alle van nature op het Europese grondgebied van de lidstaten van de Europese Unie voorkomende vogelsoorten. Bovendien is een aantal planten- en diersoorten aangewezen als zijnde beschermde soorten. De Flora- en faunawet bevat een aantal verbodsbepalingen om er voor te zorgen dat de in het wild levende soorten zoveel mogelijk 'met rust gelaten' worden.

Op 21 februari 2005 is een Algemene Maatregel van Bestuur betreffende artikel 75 van de FF-wet van kracht geworden. Hierbij wordt onderscheid tussen de soorten aangebracht, waarbij de volgende groepen worden onderscheiden:

➤ *Tabel 1: Algemene soorten*

Voor deze soorten geldt dat voor ruimtelijke ingrepen een vrijstelling wordt verleend. Er hoeft geen ontheffing van Art. 75 van de FF-wet te worden aangevraagd. Wel is op de ingrepen de zorgplicht van toepassing. De zorgplichtbepaling houdt in dat een ieder voldoende zorg in acht neemt voor de in het wild levende planten en dieren, evenals voor hun directe leefomgeving.

➤ *Tabel 2: Middelzwaar beschermde soorten*

Voor deze soorten geldt dat bij ruimtelijke activiteiten geen ontheffing Art. 75 van de FF-wet hoeft te worden aangevraagd, mits de activiteiten worden uitgevoerd volgens een door de minister van LNV goedgekeurde gedragscode. Zolang een dergelijke

gedragscode nog niet is geformuleerd zijn ruimtelijke activiteiten met betrekking tot deze soorten wel ontheffingsplichtig.

➤ *Tabel 3: Streng beschermde soorten.*

Dit zijn soorten die vermeld staan in bijlagen van de Habitatrichtlijn, alle vogelsoorten en enkele op de Rode Lijsten vermelde soorten. Voor deze soorten geldt dat voor ruimtelijke ingrepen een ontheffing aangevraagd moet worden van Art. 75 van de FF-wet. Deze ontheffing zal getoetst worden aan drie criteria:

- Is er sprake van een in bij de wet genoemd belang;
- Is er een alternatief, zo ja, dan geldt dat het alternatief uitgevoerd dient te worden. Zo nee, dan wordt de ingreep aan de wet getoetst;
- De geplande ingreep doet geen afbreuk aan de duurzame staat van instandhouding van de soort

In deze rapportage wordt enkel ingegaan op tabel 2 en 3 soorten van de Flora- en faunawet. Deze soorten worden in de rapportage samengvat als strikt beschermde soorten om de leesbaarheid van het rapport te bevorderen.

3.2 Vogellijst

Alle inheemse vogelsoorten zijn strikt beschermd in het kader van de FF-wet. Tijdens het broedseizoen zijn ook de nesten van vogels beschermd. De FF-wet kent geen standaard periode voor het broedseizoen. In 2009 is de lijst aangepast met vogelsoorten waarvan de nesten het hele jaar door zijn beschermd. De meeste vogels maken elk jaar een nieuw nest of zijn in staat een nieuw nest te maken. Slechts een beperkt aantal soorten bewoont het nest permanent of keert elk jaar terug naar hetzelfde nest. De wetgever verstaat onder vaste verblijfplaatsen van vogels ook nesten en holtes waar de vogels ook buiten de broedtijd regelmatig verblijven (zie kader).

Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten

De meeste vogels gebruiken hun nest slechts eenmalig voor de voortplanting. Elk jaar bouwen de dieren een nieuw nest op meestal een andere locatie. Nesten van deze vogels zijn slechts gedurende het broedseizoen beschermd. Er zijn echter ook vogelsoorten waarvan de nesten jaarrond beschermd zijn en waarop de verbodsbepalingen van artikel 11 van de FF-wet het gehele jaar van toepassing zijn. Er worden 5 categorieën onderscheiden:

1. Vogels waarvan de nesten ook buiten het broedseizoen als vaste rust- en verblijfplaats gebruikt worden (voorbeeld: steenuil).
2. Koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk zijn van bebouwing of biotoop. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: gierzwaluw en huismus).
3. Vogels, zijnde geen koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: ooievaar en kerkuil).
4. Vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen. (voorbeeld: buizerd en ransuil).
5. De volgende vogelsoorten behoren tot deze categorie: vogels die weliswaar terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of in de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen. De nesten van deze soorten zijn buiten het broedseizoen niet beschermd, tenzij zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen.

4 Methode

De uitbreidingslocaties zijn onderzocht door middel van een literatuuronderzoek en veldinventarisatie. Hierna worden de onderzoeksmethoden toegelicht.

4.1 Literatuuronderzoek

Bij het literatuuronderzoek is gebruik gemaakt van reeds bestaande gegevens. De gegevens zijn niet allemaal op de betreffende locaties verzameld maar ook in de nabije omgeving. De waarnemingen zijn afkomstig van rapporten van andere onderzoeksbureaus waaronder:

- Ecologisch Onderzoek Verblijfsrecreatie Hoenderloo (Schenkeveld, 2004);
- Natuurtoets Groei en Krimp Pijplijnplan Hoenderloo (Arcadis, 2007);
- Verkennend Ecologisch Onderzoek, Uitbreiding Bungalowpark Hoenderloo, Hoenderloo te Apeldoorn (Van den Bijtel, 2007);
- Natuurtoets Groei en Krimp (Arcadis, 2011);
- Ecologische verkenning Structuurvisie Hoenderloo A&W-rapport 1674 (A&W, 2012).

Aanvullend zijn de gegevens van de website www.waarneming.nl en de Nationale Databank Flora en Fauna (NDF) gebruikt.

4.2 Veldinventarisatie

In de verschillende onderzoeksgebieden zijn zes inventarisatie rondes uitgevoerd op 30 maart, 11 en 27 april, 23 mei en 7 en 29 juni 2012. Er is gebruik gemaakt van de door het Ministerie van EL&I opgestelde soortenstandaards en de richtlijnen en handleidingen van de PGO's (Particuliere Gegevens behorende Instanties, zoals SOVON en RAVON) en het Netwerk Groene Bureaus.

Tijdens het veldwerk is gebruik gemaakt van handcomputers met een GPS en waarnemingen zijn in het veld ingevoerd. Op kantoor zijn de gegevens uitgelezen en opgeslagen in GIS. De waarnemingen zijn weergegeven op digitale verspreidingskaarten. Hierna wordt de werkwijze van het veldonderzoek per soortengroep beschreven.

➤ Flora

Tijdens het veldonderzoek zijn alle kansrijke locaties voor groeiplaatsen van beschermde soorten onderzocht. Met behulp van de Heukels' Flora van Nederland (Van der Meijden, 2005) en een loep zijn onbekende soorten op naam gebracht. De abundantie van aangetroffen soorten is wanneer relevant zo exact mogelijk in aantallen of in m² aangegeven.

➤ Zoogdieren

Voor alle grondgebonden zoogdieren zijn zichtwaarnemingen vastgelegd. Ook is gekeken naar (vraat)sporen, wissels, keutels, haren en nesten van zoogdieren. Voor de eekhoorn is specifiek gelet op de aanwezigheid van nesten, omdat deze gemakkelijk herkenbaar zijn. Bomen zijn geïnspecteerd op aanwezigheid van geschikte holten voor boomkruipers.

Tijdens de veldbezoeken is de geschiktheid voor vleermuizen per uitbreidingslocatie ingeschat. Daarbij is rekening gehouden met de aanwezigheid van potentiële verblijfplaatsen zoals gebouwen en geschikte bomen en de geschiktheid als foerageergebied voor vleermuizen. De recreatieterreinen Bungalowpark Hoenderloo, Recreatiepark Beekbergen en Droompark Beekbergen zijn tijdens een veldbezoek beoordeeld als (matig) geschikt voor vleermuizen. Op deze locaties is vleermuisonderzoek uitgevoerd met behulp van een batdetector. Hierbij is onderzocht of er verblijfplaatsen in bomen aanwezig zijn die eventueel gekapt worden. Daarnaast is de bestaande bebouwing op het terrein onderzocht op de aanwezigheid van vleermuizen.

Mogelijk gebruiken verschillende soorten vleermuizen de onderzoeksgebieden om te foerageren. De gebieden zijn echter niet optimaal geschikt als foerageergebied. Vleermuizen foerageren vaak in bosranden, maar minder in dichte bosgebieden. Door de ontwikkelingen ontstaan meer bosranden en open gebieden. Deze ontwikkelingen hebben veelal een positief effect op de kwaliteit van foerageergebied. Om deze redenen zijn niet alle foeragerende vleer-

muizen vlakdekkend in kaart gebracht maar is vooral onderzoek uitgevoerd naar de aanwezigheid van vaste rust- en verblijfplaatsen van vleermuizen.

➤ *Vogels*

Ontheffingen om de werkzaamheden tijdens de broedtijd uit te voeren waarbij broedende vogels worden verstoord, worden niet of hoogst zelden verleend. Dit houdt in dat de werkzaamheden na de broedtijd (15 maart – 15 juli) van vogels moeten worden uitgevoerd. Om deze reden is geen vlakdekkende broedvogelinventarisatie (BMP) uitgevoerd. Tijdens de veldinventarisaties zijn de onderzoeksgebieden gecontroleerd op de aanwezigheid van nesten van jaarrond beschermde vogels. Dit zijn vogels die niet in staat zijn zelfstandig een nest te bouwen, gedurende lange tijd van een nest gebruik maken of jaarlijks terugkeren op hetzelfde nest. Voorbeelden zijn steenuil, buizerd, sperwer en ransuil.

Aanvullend zijn waarnemingen genoteerd van voor het Natura 2000-gebied “De Veluwe” kwalificerende vogelsoorten zoals zwarte specht, wespandief, draaihals, roodborsttapuit en boomleeuwerik.

➤ *Reptielen*

Reptielen zijn geïnventariseerd op zicht door zonnige en rustige plekken in de nabijheid van opgaande vegetatie, op een behoedzame manier af te lopen. Heel

open terreinen of juist volledig gesloten terreinen zijn ongeschikt en daarom niet onderzocht.

In alle drie de onderzoeksgebieden zijn plaatjes (damwandprofiel, golfplaatjes en tapijttegels) uitgelegd. De plaatjes worden gebruikt door reptielen om onder op te warmen.

De volgende stappen zijn doorlopen bij het plaatsen van de plaatjes:

- Eerst zijn de beste potentiële habitats in kaart gebracht;
- Voor de keuze van de exacte plaatsen waar de plaatjes worden neergelegd is het uitgangspunt dat de plaatjes uitgelegd worden op vroeg op de dag beschenen plaatsen;
- De controles zijn alleen uitgevoerd bij gunstige weersomstandigheden.

➤ *Amfibieën*

Op de uitbreidingslocaties zijn geen geschikte (voortplantings)wateren voor amfibieën aanwezig. Er is daarom geen onderzoek naar amfibieën uitgevoerd.

➤ *Vissen*

Er is in de onderzoeksgebieden geen geschikt oppervlakte water aanwezig voor beschermde vissoorten. Om bovenstaande reden is geen visonderzoek uitgevoerd.

Uitgelegde reptielenplaatjes op de uitbreidingslocaties (13 en 14).

5 Resultaten

Hierna worden de resultaten van het literatuuronderzoek en de veldinventarisaties per onderzoeksgebied besproken.

5.1 Bungalowpark Hoenderloo

Literatuuronderzoek

Van de naastgelegen terreinen 't Veluws Hof en De Pampel is bekend dat zij onderdeel uitmaken van leefgebied van één of meerdere boommarters. Vaste rust- en verblijfplaatsen van boommarter zijn niet aangetroffen op deze locaties. Het is aannemelijk dat ook de uitbreidingslocatie van Bungalowpark Hoenderloo onderdeel uitmaakt van het leefgebied van boommarter gezien de ligging tussen de genoemde terreinen in de literatuur (Schenkeveld, 2004). Daarnaast zijn waarnemingen van (sporen van) das, eekhoorn, wildzwijn, edelhert, levendbarende hagedis en hazelworm bekend op de uitbreidingslocatie (Van den Bijtel, 2007). In de omgeving zijn meerdere dassenburchten aanwezig. De dichtbij zijnde hoofdburcht ligt op circa 1 km afstand en de bijburchten liggen op een afstand van tenminste 400 meter (Strijkstra, 2012).

Veldonderzoek

➤ *Vaatplanten*

Er zijn geen strikt beschermde vaatplanten aangetroffen in het plangebied. Deze worden ook niet verwacht gezien het aanwezige vegetatietype. Het berken-eikenbos en naaldbos (grove den) met een ondergroei van blauwe bosbes, dopheide en pijpenstrootje vormt over het algemeen geen geschikte groeiplaatsen voor volgens de Flora-en faunawet beschermde soorten vaatplanten.

➤ *Grondgebonden zoogdieren*

Wild zwijn en edelhert

De uitbereidingslocatie is niet uitgerasterd en is toegankelijk voor groot wild. In de directe omgeving van de uitvoeringslocatie werden mestsporen van edelhert en wild zwijn aangetroffen. Tussen 't Veluws Hof en Bungalowpark Hoenderloo is een wildcorridor aanwezig.

Boommarter en eekhoorn

Het voorkomen van boommarter en eekhoorn is bekend in de omgeving. Er zijn echter geen verblijfplaatsen van deze soorten aangetroffen. Voor deze soorten geldt dat de gehele Veluwe geschikt leefgebied vormt.

Das

In de omgeving van de uitbreidingslocatie zijn verschillende dassenburchten bekend. Op de uitbreidingslocatie zelf zijn geen (bij)burchten aangetroffen. Tijdens een veldbezoek zijn op één locatie graafsporen van das en een mestputje aangetroffen (zie figuur 2). Mogelijk gebruikt de das het gebied sporadisch als foerageergebied. Meer dan deze sporen zijn niet aangetroffen en daarom wordt niet verwacht dat het terrein van groot belang is voor de das. De ondergroei bestaat uit zeer schrale vegetatie en zal daarom slechts marginaal geschikt zijn als foerageergebied voor dassen.

➤ *Vleermuizen*

Tijdens het vleermuisonderzoek zijn laatvlieger en gewone dwergvleermuis aangetroffen. Een van de laatvliegers werd uitvliegend uit een bungalow op het bestaande terrein waargenomen. Deze bebouwing blijft behouden. Er zijn geen vleermuisverblijven in bomen aangetroffen en deze worden ook niet verwacht gezien de geringe dikte van de bomen op de uitbreidingslocatie. Daarnaast zijn er geen geschikte holten in de aanwezige bomen aangetroffen die een functie voor vleermuizen kunnen hebben.

In figuur 2 is te zien dat vleermuizen vooral gebruik maken van de gekapte bosstrook tussen het bestaande terrein en de uitbreiding. De kapwerkzaamheden zijn uitgevoerd in het kader van veiligheidsvoorschriften (brandgevaar). Deze strook met aan weerszijden bomen vormt een vliegroute voor gewone dwergvleermuis en laatvlieger. Het bos is minder geschikt als foerageergebied voor vleermuizen. Vleermuizen zullen voornamelijk gebruik maken van de bosranden om te foerageren.

➤ *Reptielen*

Levendbarende hagedis

Tijdens de veldonderzoeken zijn twee levendbarende hagedissen aangetroffen op de uitbreidingslocatie. Deze zijn waargenomen onder de uitgelegde reptielen plaatjes. Verdeeld over de uitbreidingslocatie zijn geschikte biotopen voor levendbarende hagedis aanwezig. Vooral de delen waar gradiënten van droge naar vochtige heide aanwezig zijn vormen geschikt leefgebied voor levendbarende hagedis. Ondanks intensief onderzoek van tijdens de zes veldbezoeken zijn niet meer dan twee levendbarende hagedissen aangetroffen.

Hazelworm

In 2007 is hazelworm aangetroffen (Van den Bijtel, 2007). Ondanks intensief onderzoek met reptielenplaatjes is deze soort nu niet aangetroffen op de uitbreidingslocatie. Het is zeer aannemelijk dat de soort toch aanwezig is gezien de literatuurgegevens (van den Bijtel, 2007) en het aantreffen van de soort op het naastgelegen recreatieterrein 't Veluws Hof (Bureau Viridis, 2012). Er zijn verdeeld over de uitbreidingslocatie geschikte leefgebieden aanwezig maar de soort laat zich niet makkelijk inventariseren.

Mestputje van das (15), bungalows op het bestaande terrein met uitvliegende laatvliegers (16). De gekapte bosstrook wordt gebruikt als vliegroute door vleermuizen (17). Een tapijt tegel waaronder levendbarende hagedis is aangetroffen (18).

➤ Vogels

Nesten van jaar rond beschermde vogels zijn niet aangetroffen. Waarschijnlijk komen verschillende soorten algemene broedvogels tot broeden in het plangebied.

➤ Overige soortgroepen

Strikt beschermde soorten van overige soortgroepen zoals vissen, amfibieën, libellen en dagvlinders worden niet verwacht gezien het ontbreken van geschikt habitat.

Conclusie Bungalowpark Hoenderloo

- Tijdens de veldinventarisatie is levendbarende hagedis aangetroffen op de uitbreidingslocatie;

- Hazelworm is niet aangetroffen, maar wordt verwacht op de locatie gezien waarnemingen in 2007 en waarnemingen in 2012 in de nabije omgeving;
- Er zijn graafsporen en een mestputje van das aangetroffen. Een (bij)burcht is niet aanwezig op de uitbreidingslocatie;
- De gekapte strook tussen het huidige recreatieterrein en de uitbreidingslocatie vormt een vliegrouwe voor gewone dwergvleermuis en laatvlieger;
- Er zijn geen vaste rust- en verblijfplaatsen van andere beschermde soorten op de uitbreidingslocatie van Bungalowpark Hoenderloo aangetroffen.

Figuur 2 | Aangetroffen strikt beschermde soorten op de uitbreidingslocatie van Bungalowpark Hoenderloo.

5.2 Recreatiepark Beekbergen

Literatuuronderzoek

Waarnemingen van levendbarende hagedis en hazelworm zijn bekend vanuit de omgeving van het plangebied. (Creemers *et al.*, 2009).

Veldinventarisatie

➤ Vaatplanten

Op de uitbreidingslocatie zijn geen strikt beschermde soorten aangetroffen. Deze worden, gezien de aanwezige vegetatie, ook niet verwacht. Op het half natuurlijk, verstoord terrein zijn geen geschikte groeiplaatsen voor strikt beschermde vaatplanten aanwezig.

➤ Grondgebonden zoogdieren

Wild zwijn en edelhert

Er zijn geen grondgebonden zoogdieren of sporen van grondgebonden zoogdieren aangetroffen op de uitbreidingslocatie. De locatie is geheel uitgerasterd en niet toegankelijk voor groot wild.

Boommarter

Mogelijk maakt boommarter gebruik van het plangebied als deel van het leefgebied. Het gebied is echter

sterk verstoord en ook niet erg geschikt als foerageergebied voor boommarter. Verblijfplaatsen van deze soort zijn niet aangetroffen en worden gezien het ontbreken van geschikte bomen met holten ook niet verwacht.

➤ Vleermuizen

Door de openheid en vegetatiestructuren lijkt het terrein geschikt als foerageergebied voor vleermuizen. De verblijfsmogelijkheden zijn echter bijzonder beperkt. Er is één holle boom die verblijf aan vleermuizen kan bieden. Tijdens het vleermuisonderzoek is de holle boom specifiek onderzocht op de aanwezigheid van vleermuizen, deze zijn niet aangetroffen. Ook zijn geen foeragerende vleermuizen waargenomen tijdens het vleermuisonderzoek.

➤ Reptielen

Er zijn tijdens het veldonderzoek geen reptielen aangetroffen en deze worden gezien de openheid van het terrein ook niet verwacht. Het gebied is niet geschikt voor reptielen vanwege het open en verstoorde karakter.

Figuur 3 | Overzicht van de aangetroffen strikt beschermde soorten op de uitbreidingslocatie van Recreatiepark Beekbergen.

➤ *Vogels*

Tijdens één van de veldbezoeken in het voorjaar is een bosuil gehoord (zie figuur 3). Er is intensief gezocht naar de aanwezigheid van een broedlocatie, maar deze is niet aangetroffen. Mogelijk broedde de bosuil in de omgeving van het plangebied. Nesten van jaarrond beschermde vogels zijn niet aangetroffen. Waarschijnlijk komen verschillende soorten algemene broedvogels tot broeden in het plangebied.

➤ *Overige soorten.*

Strikt beschermde soorten van overige soortgroepen zoals vissen, amfibieën, libellen en dagvlinders worden niet verwacht gezien het ontbreken van geschikt habitat.

Conclusie Recreatiepark Beekbergen

- Er zijn geen vaste rust- en verblijfplaatsen van beschermde soorten aangetroffen op de uitbreidingslocatie van Recreatiepark Beekbergen.

De open structuur van de uitbreidingslocatie (19) en de boom met holtes. In deze boom zijn geen vleermuisverblijven aangetroffen (20).

5.3 Droompark Beekbergen

Literatuuronderzoek

In de naaste omgeving van het plangebied zijn waarnemingen van levendbarende hagedis en hazelworm bekend (Creemers *et al.*, 2009).

Veldinventarisaties

➤ Vaatplanten

Strikt beschermde soorten zijn niet aangetroffen en worden ook niet verwacht gezien het ontbreken van geschikte groeiplaatsen voor deze soorten.

➤ Grondgebonden zoogdieren

Wild zwijn en edelhert

Het terrein is toegankelijk voor groot wild. Sporen van wild zwijn en edelhert zijn niet aangetroffen tijdens de veldbezoeken.

Boommarter

Er zijn geen geschikte bomen voor verblijfplaatsen van boommarters aanwezig. Mogelijk gebruikt de

boommarter het gebied sporadisch als foerageer- of doortrekgebied. Het leefgebied van boommarter is zo groot dat de gehele omgeving deel uitmaakt van het leefgebied van boommarter.

➤ Vleermuizen

Het terrein is als matig geschikt beoordeeld voor vleermuizen. Tijdens het vleermuisonderzoek zijn geen vleermuizen aangetroffen. Er zijn ook geen (potentiële) verblijfplaatsen van vleermuizen aangetroffen. Op de uitbreidingslocatie zijn geen geschikte bomen met holten aanwezig voor vleermuisverblijven. De uitbreidingslocatie bestaat uit berken-eikenbos met dunne stammen en is slechts matig geschikt als foerageergebied. Vleermuizen zullen vooral foerageren in de bosranden en minder in de het bos zelf.

Figuur 4 | Overzicht van aangetroffen strikt beschermde soorten op de uitbreidingslocatie van Droompark Beekbergen.

➤ *Reptielen*

Hazelworm

Op de uitbreidingslocatie van Droompark Beekbergen is één hazelworm aangetroffen. Deze is waargenomen onder één van de uitgelegde reptielen plaatjes. Mogelijk zijn er meer hazelwormen aanwezig in de uitbreiding. De soort is echter moeilijk te inventariseren. Verdeeld over de uitbreidingslocatie zijn voor hazelworm geschikte locaties aanwezig. Niet het gehele gebied is geschikt voor hazelworm vanwege het ontbreken van geschikte ondergroei op de meeste plaatsen.

➤ *Vogels*

Nesten van jaarrond beschermde vogels zijn niet aangetroffen. Waarschijnlijk komen verschillende

soorten algemene broedvogels tot broeden in het plangebied.

➤ *Overige soorten*

Strikt beschermde soorten van overige soortgroepen zoals vissen, amfibieën, libellen en dagvlinders worden niet verwacht gezien het ontbreken van geschikt habitat.

Conclusie Droompark Beekbergen

- Tijdens het onderzoek is een hazelworm aangetroffen. De uitbreidingslocatie bestaat gedeeltelijk uit leefgebied voor deze soort;
- Andere strikt beschermde soorten zijn niet aangetroffen en worden niet verwacht.

Aangetroffen hazelworm op de uitbreidingslocatie (21) en een impressie van het leefgebied van hazelworm (22).

6 Effecten op strikt beschermde soorten

Uit het vorige hoofdstuk is gebleken dat de uitbreidingslocaties van Bungalowpark Hoenderloo en Droompark Beekbergen deel uit maken van leefgebied van beschermde soorten. Op de uitbreidingslocatie van Bungalowpark Hoenderloo zijn levendbarende hagedis en sporen van das aangetroffen. Daarnaast is een vliegrouete van gewone dwergvleermuis en laatvlieger aanwezig. Hazelworm is niet aangetroffen maar wordt verwacht. Op de uitbreidingslocatie van Droompark Beekbergen is hazelworm aangetroffen.

Alle gebieden kunnen onderdeel zijn van het leefgebied van boommarter en foerageergebied van vleermuizen. Omdat de effecten op foerageergebied voor boommarter en vleermuizen gelijk zijn voor alle gebieden worden deze soorten in een algemene paragraaf besproken. De effecten op de aanwezige vliegrouete van vleermuizen op Bungalowpark Hoenderloo worden specifiek besproken.

6.1 Algemeen

➤ Boommarter

Op geen van de uitbreidingslocaties zijn bomen aanwezig met geschikte holten voor boommarter. Daarmee is de aanwezigheid van vaste rust- en verblijfplaatsen van boommarter uitgesloten.

Het leefgebied van boommarter is zo groot dat de uitbreiding van de recreatieterreinen geen negatieve effecten zal hebben op de in de omgeving voorkomende boommarters. Er blijft op de Veluwe ruim voldoende leefgebied voor boommarter aanwezig. Daarnaast zal de boommarter de voorkeur geven aan delen van de Veluwe die minder verstoord zijn. De uitbreidingslocaties zijn allemaal aangrenzend aan de bestaande recreatieterreinen gelegen.

De effecten van de voorgenomen uitbreidingsplannen hebben geen impact op boommarter. Deze soort wordt verder in de effectenanalyse niet meer besproken,

➤ Vleermuizen

Op het terrein van Recreatiepark Beekbergen is één boom met kleine holten aanwezig. Uit vleermuisonderzoek bleek dat deze holten niet in gebruik zijn als verblijfplaats van vleermuizen. Op de overige locaties zijn de aanwezige bomen erg jong en nog niet van voldoende dikte om holten geschikt voor vleermuizen te kunnen bevatten. Hiermee kunnen vaste rust- en verblijfplaatsen van vleermuizen op de uitbreidingslocaties worden uitgesloten. De terreinen zijn allemaal slechts van matige kwaliteit als leefgebied/foerageergebied voor vleermuizen. De vliegrouete aanwezig op Bungalowpark Hoenderloo buiten beschouwing gelaten. Deze wordt in paragraaf 6.2 besproken.

De uitbreidingslocaties zullen na uitvoering van de ontwikkelingen nog steeds toegankelijk blijven voor vleermuizen. Voor sommige soorten zoals gewone dwergvleermuis en laatvlieger kan het gebied zelfs aantrekkelijker worden. Vleermuizen foerageren over het algemeen niet graag in dichte bossen, maar meer aan bosranden en open plekken. Door een nieuwe inrichting ontstaan meer foerageermogelijkheden voor vleermuizen.

De effecten van de voorgenomen uitbreidingsplannen hebben geen impact op vleermuizen. Deze soorten worden verder in de effectenanalyse niet meer besproken, met uitzondering van de vliegrouete van gewone dwergvleermuis en laatvlieger op de uitbreidingslocatie van Bungalowpark Hoenderloo.

6.2 Bungalowpark Hoenderloo

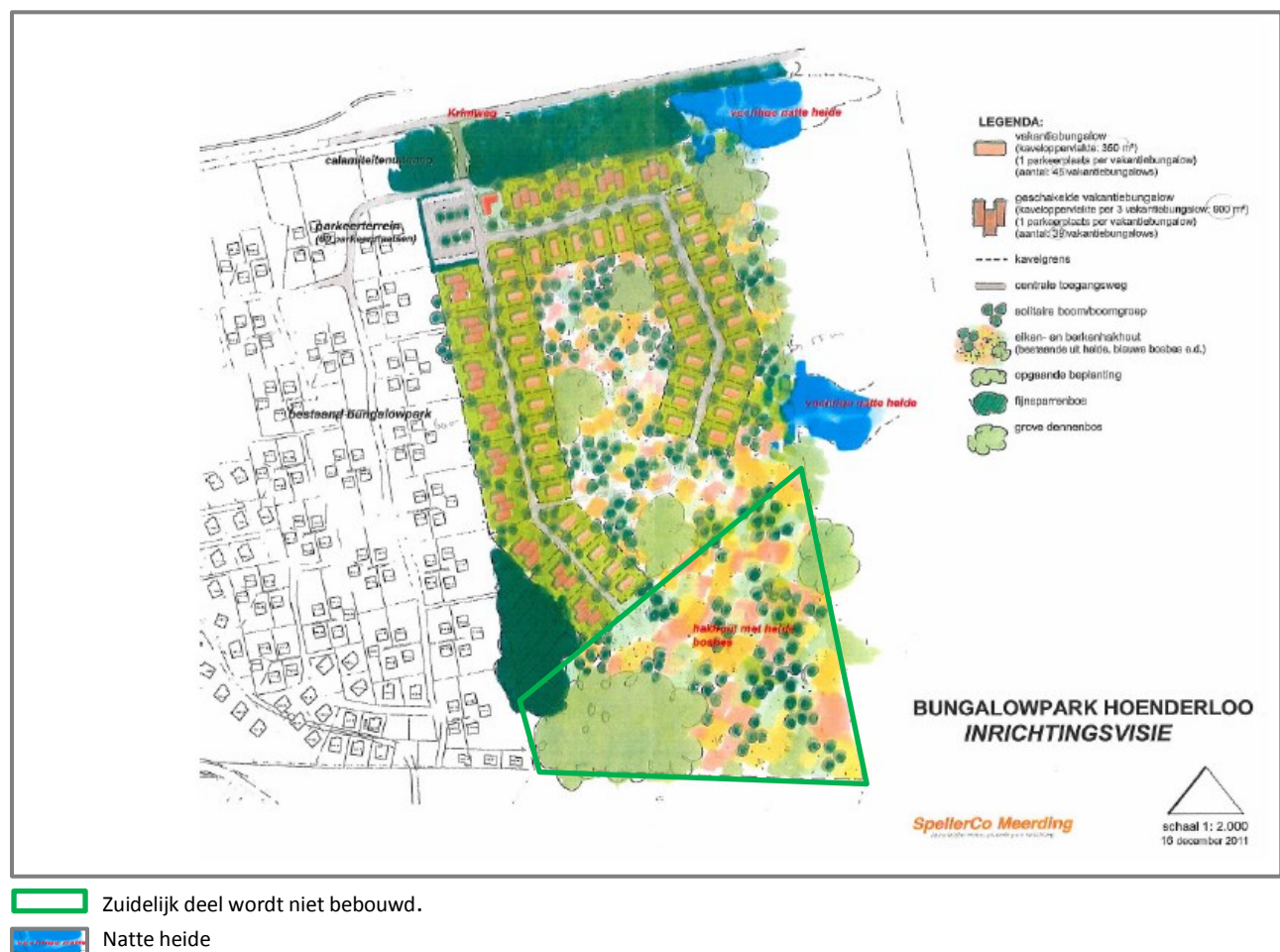
➤ Voorgenomen werkzaamheden

Op het terrein worden 45 vrijstaande vakantiebungalows gebouwd op een kavel van 350 m². Bij iedere bungalow behoort één parkeerplaats. Daarnaast worden 39 geschakelde vakantiebungalows gebouwd in 13 eenheden. De eenheden van drie geschakelde bungalows worden op een kavel van 900 m² gebouwd, ook met één parkeerplaats per bungalow. De gehele uitbreidingslocatie beslaat circa 3,5 ha. waarvan iets meer dan de helft wordt bebouwd.

Het inrichtingsplan van Bungalowpark Hoenderloo is gebaseerd op een eerder uitgevoerd natuuronder-

zoek (Van den Bijtel, 2007). Tijdens dit onderzoek zijn de ecologische waarden van de uitbreidingslocatie in beeld gebracht en aan de hand daarvan is het inrichtingsplan opgesteld. Van den Bijtel heeft geadviseerd om de zuidelijke helft van de uitbreiding te behouden in de natuurlijke vorm. In de figuur is dit deel weergegeven met een groene lijn en wordt uit de bouwplannen gehouden. Het zuidelijke deel is ecologisch gezien meer waardevol dan het noordelijke deel. Daarnaast worden de waardevolle delen met natte heide behouden en zelfs uitgebreid door het uitvoeren van de juiste beheermaatregelen. De natte heide is aangegeven in blauw in figuur 5.

Figuur 5 | Overzicht van de inrichting van uitbreidingslocatie Bungalowpark Hoenderloo.

➤ Effecten op strikt beschermde soorten

Op de uitbreidingslocatie van Bungalowpark Hoenderloo zijn vleermuizen, levendbarende hagedis en sporen van das aangetroffen. Hazelworm is niet aangetroffen maar wordt wel verwacht. Daarnaast wordt de uitbreiding gerealiseerd in een deel van een bestaande wildcorridor. Hierna worden per soort of soortgroep de effecten van de uitbreiding beschreven.

Wild zwijn en edelhert

Tussen 't Veluws Hof en Bungalowpark Hoenderloo is een wildcorridor aanwezig. Deze corridor was in beginsel 370 meter breed en in de reeds afgegeven ontheffing, voor de uitbreiding van Fase 1, geregistreerd onder nummer FF/75C/2005/0046, staat beschreven dat de corridor gehandhaafd moet worden. Door de uitbreiding van Bungalowpark Hoenderloo neemt de breedte van de wildcorridor aanzienlijk af.

De corridor zelf is niet geïnventariseerd. Dhr. G. Nijenhuis van de provincie Gelderland geeft aan dat deze corridor weinig wordt gebruikt door edelhert en wild zwijn. De provincie Gelderland heeft onderzocht dat een afname in de breedte van de corridor geen negatieve effecten zal veroorzaken omdat deze corridor niet optimaal functioneert. Het versnipperde karakter, veroorzaakt door afrastering en andere grensafscheidingen in het zuidelijke deel en de grote recreatieve druk zorgt ervoor dat edelhert en wildzwijn de voorkeur geven aan een bredere, meer oostelijk gelegen corridor.

Vanuit de provincie wordt daarom ingezet op een meer oostelijk gelegen migratieroute, waarmee deze verbindingszone (tussen de genoemde terreinen) kan komen te vervallen (Mondelinge Mededeling Dhr. G. Nijenhuis, Provincie Gelderland).

Figuur 6 | Ligging van de wildcorridor tussen Bungalowpark Hoenderloo en 't Veluws Hof (rood) en de meer oostelijk gelegen corridor (groen).

Vleermuizen

Gewone dwergvleermuizen en laatvliegers gebruiken de als brandpreventie gekapte bosstrook tussen het bestaande terrein en de uitbreidingslocatie als vliegroute. Daarnaast wordt het gebied gebruikt als foerageergebied door deze soorten. Gewone dwergvleermuis en laatvlieger zijn beschermd volgens tabel 3 van de Flora- en faunawet.

Vaste rust- en verblijfplaatsen

Er is een uitvliegende laatvlieger waargenomen vanuit een bungalow op het bestaande recreatieterrein. De bebouwing op het bestaande terrein blijft behouden. Op de uitbreidingslocatie zijn geen geschikte elementen voor verblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis en laatvlieger aanwezig. Deze soorten verblijven voornamelijk in bebouwing. Ook zijn er geen geschikte bomen die een functie als verblijfplaats voor andere soorten kunnen vervullen. De werkzaamheden hebben dan ook geen effecten op vaste verblijfplaatsen van vleermuizen.

Vliegroutes

De uitbreidingsplannen kunnen echter wel effecten hebben op de vliegroute, de gekapte bosstrook. Deze route is van belang voor vleermuizen en vormt de verbinding tussen verblijfplaatsen en foerageergebied. Door de bouw van de bungalows wordt deze vliegroute mogelijk aangetast. De negatieve effecten van het aantasten van deze vliegroute zullen echter minimaal zijn. Door de bouw van de bungalows ontstaan er nieuwe structuren als bosranden en paden die de functie van de vliegroute kunnen overnemen. Deze paden zullen ook aansluiten op paden op het bestaande terrein. Voor het kappen van de bomen (zie paragraaf 5.1) gebruiken de vleermuizen waarschijnlijk ook de paden op het bestaande recreatieterrein. Degelijke terreinen met een afwisseling van

paden en groenstroken worden doorgaans gebruikt als vliegroute en foerageergebied door vleermuizen. De paden en groenstroken op het nieuwe terrein zullen de functie van vliegroute van de gekapte bosstrook kunnen overnemen.

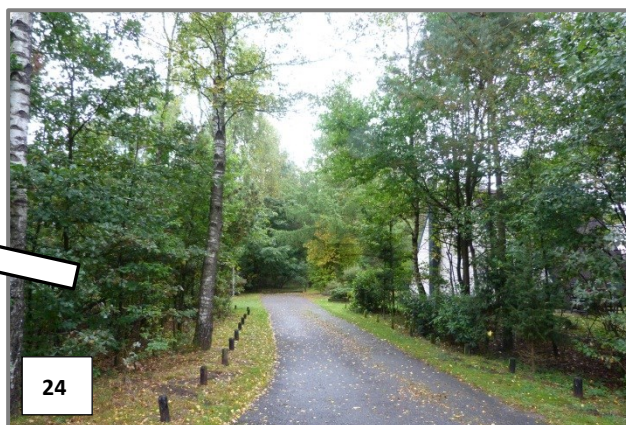
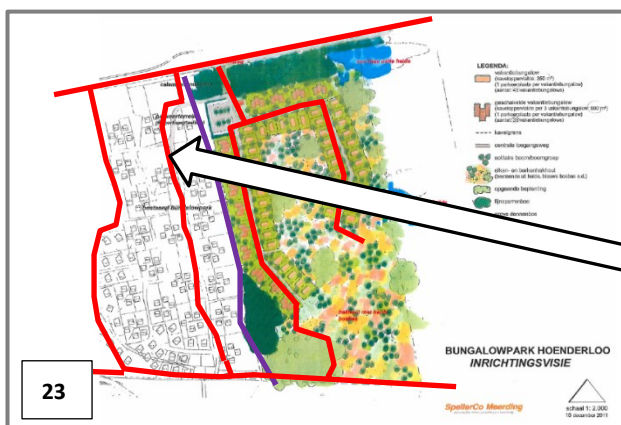
Laatvlieger en gewone dwergvleermuis zijn beide soorten die veel in stedelijk gebied voorkomen en zij zullen zich zonder problemen kunnen begeven tussen de bungalows. Recreatieve activiteiten en licht hebben geen negatieve effecten op beide soorten. Het is van belang om zoveel mogelijk bomen te behouden en in de nieuwe uitbreidingsplannen te integreren. Daarnaast wordt er in de plannen rekening gehouden met de te gebruiken verlichting. De verlichting zal naar beneden gericht worden en met behulp van sensoren worden beperkt.

Foerageergebied

De plannen zullen geen negatieve effecten hebben op foerageergebied van laatvlieger en gewone dwergvleermuis. Deze soorten foerageren vooral in de bebouwde kom, aan bosranden en minder in dichtere bossen. Laatvliegers foerageren vaak bij lantaarnpalen. Door de uitvoering van de plannen ontstaan meer bosranden waarlangs vleermuizen kunnen foerageren. Het bos wordt meer open en meer gevarieerd ingericht, wat meer insecten aan zal trekken en daardoor meer voedsel voor vleermuizen.

De functionaliteit van het leefgebied voor vleermuizen wordt niet aangetast door de plannen. De nieuwe structuren nemen de functie van vliegroute over en door het ontstaan van meer bosranden en open delen in het nu dichtere bos kunnen vleermuizen het gebied blijven gebruiken als foerageergebied.

Overzicht van de bestaande en nieuwe mogelijke vliegroutes voor vleermuizen (rood). De paarse vliegroute vervalt maar wordt geminimaliseerd in het nieuwe inrichtingsplan (23). Impressie van de inrichting op het bestaande terrein waar in ieder geval laatvlieger een verblijfplaats heeft (24). Vleermuizen zullen gebruik maken van deze structuren als vliegroute.

Levendbarende hagedis

Op de uitbreidingslocatie van Bungalowpark Honderloo is levendbarende hagedis aangetroffen. De levendbarende hagedis is strikt beschermd volgens tabel 2 van de Flora- en faunawet.

Tijdens intensief onderzoek (6 bezoeken) op geschikte dagen zijn twee levendbarende hagedissen aangetroffen onder de reptielenplaatjes. Er is gezocht in de voor deze soort meest geschikte delen. Gezien bovenstaande resultaten lijkt de dichtheid van levendbarende hagedis laag op de uitbreidingslocatie, maar mogelijk zijn toch meer exemplaren aanwezig.

De homerange van de levendbarende hagedis is doorgaans beperkt tot enkele tientallen vierkante meters tot ruim 500 m². Binnen dit leefgebied volgt de levendbarende hagedis geen specifieke migratie-

routes, maar volgt wel vegetatiegrenzen voor zijn oriëntatie. Ook heeft de levendbarende hagedis geen specifieke foerageergebieden binnen zijn leefgebied; het gehele leefgebied is foerageergebied.

De exacte locatie van de vaste rust- en verblijfplaatsen en de exacte bijbehorende functionele leefomgeving is bij de levendbarende hagedis redelijkerwijs niet in beeld te brengen. In de praktijk moet er dan ook vanuit gegaan worden dat de geschikte habitat waar de soort is aangetroffen, gezien moet worden als vaste rust- en verblijfplaats inclusief de functionele leefomgeving om de voortplantingsplaats of vaste rust- en verblijfplaats de betreffende functie te doen vervullen (Soortenstandaard Levendbarende hagedis, Ministerie van EL&I).

Levendbarende hagedis (*Zootoca vivipara*)

Verspreiding

De levendbarende hagedis is de meest algemeen voorkomende reptielensoort in Nederland. In Nederland komt de levendbarende hagedis met name voor op de pleistocene zandgronden. Hij komt niet in de duinen voor, met uitzondering van Terschelling en plaatselijk in Zeeland.

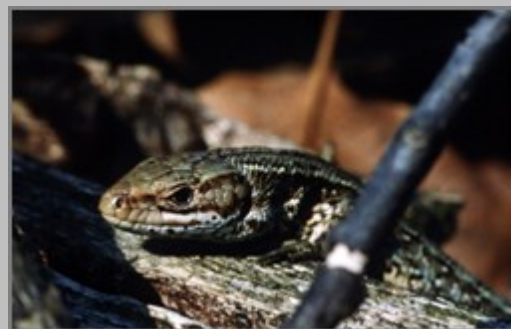
Ecologie

Meestal in maart en begin april, maar afhankelijk van de temperatuur soms al in februari, ontwaakt de levendbarende hagedis uit zijn winterslaap. Mannetjes en jonge dieren komen het eerst te voorschijn, enkele weken later (half april) verschijnen ook de vrouwtjes. De paring vindt plaats in de periode april tot en met juni, met de piek in mei. Zoals de naam al doet vermoeden baart deze hagedis levende jongen. Er ontwikkelen zich 3 tot 11 eieren in het lichaam van het vrouwtje. Een gevolg daarvan is dat de lichamen van zwangere vrouwtjes in de maanden juni en juli nogal opgezwollen zijn. Aangezien het bij zich gedragen legsel meer dan de helft van het eigen gewicht kan bedragen, mist het dier veel snelheid en gedraagt zich zo onopvallend mogelijk. Na een draagtijd van ongeveer 10 weken tot drie maanden worden de jongen medio juli / begin augustus geboren. De pas geboren diertjes zijn verpakt in een doorschijnend vlies, waar ze vrijwel direct uitbreken. Ze zijn dus niet zoals andere reptielen afhankelijk van warme plaatsen waar de eieren worden uitgebreed, meestal door zonnewarmte. Het vrouwtje zelf zal wel veel moeten zonnen om de eieren in haar lichaam uit te broeden. Van ouderzorg is geen sprake. Voor het winterseizoen invalt, kunnen de diertjes nog 10 millimeter groeien. Na twee winters zijn de jongen geslachtsrijp.

Vanaf half oktober, afhankelijk van de temperatuur, worden de winterverblijven weer opgezocht; de juvenielen iets later dan de adulten. De winterverblijven bevinden zich boven het grondwaterniveau in grote grassen zeggepollen, zandholten in de grond en onder boomstronken e.d.

Habitat

De levendbarende hagedis komt voor in redelijk dicht begroeide gebieden, zoals (vochtige) heide, veen, schraal grasland, open plekken in bossen en rijk begroeide bosranden. Ook in wegbermen, dijktafsluitingen, hagen en houtwallen. De soort heeft een duidelijke voorkeur voor vochtige terreinen, met name structuurrijke overgangen van vochtige naar droge terreindelen. Hij is afhankelijk van structuurrijk habitat met daarbinnen open zon beschenen, snel opwarmende plekken in de nabijheid van dekkingmogelijkheden om zich te beschermen tegen uitdroging en predatie. In tegenstelling tot bij de zandhagedis is aanwezigheid van open zand geen vereiste (bron: Soortenstandaard, Min. EL&I 2011).

Door de voorgenomen ontwikkelingen wordt functioneel leefgebied van levendbarende hagedis aangetast. Dit is in overtreding met artikel 11 van de Flora- en faunawet. Tijdens de werkzaamheden dient rekening gehouden te worden met de aanwezigheid van deze soort zodat deze niet overreden worden door machines. Het verwonden en of doden van individuen van deze soort is in overtreding met artikel 9 van de Flora- en faunawet.

Door het nemen van de juiste mitigerende maatregelen kunnen negatieve effecten en daarmee overtredingen van de Flora- en faunawet voorkomen worden. Hierbij kan gedacht worden aan het werken buiten de kwetsbare periode van levendbarende hagedis. Het wegvangen van individuen van deze soort en het uitrusten van geschikte locaties. De afname van leefgebied wordt gecompenseerd door het inrichten van nieuw leefgebied of het optimaliseren van matig geschikte gebieden. In het hoofdstuk mitigerende maatregelen wordt de uit te voeren mitigatie uitgebreid beschreven.

Hazelworm

Op de uitbreidingslocatie zijn ondanks intensief onderzoek met reptielenplaatjes geen hazelwormen aangetroffen. Deze soort is echter wel bekend vanuit de literatuur op de uitbreidingslocatie (Van den Bijtel, 2007). Daarnaast is de soort op het naastgelegen terrein op zo'n 500 m afstand wel aangetroffen. Gezien die waarnemingen en de wetenschap dat de aanwezigheid van de hazelworm, zeker in gebieden met lage dichtheden, moeilijk is aan te tonen, kunnen we stellen dat met een zekerheid grenzende waarschijnlijkheid de hazelworm op de uitbreidingslocatie voorkomt. We gaan er verder in deze rapportage dan ook vanuit dat de soort voorkomt en dat er tijdens de uitvoering ook rekening gehouden moet worden met deze soort. De hazelworm is beschermd volgens tabel 3 van de Flora- en faunawet. Leefgebied van hazelworm wordt aangetast en individuen kunnen gewond raken of zelfs worden gedood tijdens de uitvoering van kap- en grondwerkzaamheden. Bovenstaande is in overtreding met artikel 9 en 11 van de Flora- en faunawet.

Om negatieve effecten op hazelworm te voorkomen kan de soort grotendeels meeliften op de uit te voeren mitigatie voor levendbarende hagedis. Er moet buiten de kwetsbare periode van hazelworm worden gewerkt en voorafgaande aan de werkzaamheden worden exemplaren weggevangen. Door het plaatsen

van een reptielenscherm wordt voorkomen dat hazelwormen de uitvoeringslocatie opnieuw betreden. Ook hazelworm kan profiteren van de toekomstige inrichtingsplannen. De uit te voeren mitigerende maatregelen worden uitgebreid beschreven in hoofdstuk 8.

Das

Op de uitbreidingslocatie van Bungalowpark Hoenderloo zijn sporen van das aangetroffen. Dassen foerageren zeer waarschijnlijk sporadisch op de uitbreidingslocatie. Er zijn geen burchten of bijburchten aangetroffen op de uitbreidingslocatielocatie zelf. Wel zijn er burchten uit de naaste omgeving van de uitbreidingslocatie bekend. De dichtbij zijnde bijbucht licht op circa 400 m afstand.

De uitbreidingslocatie is marginaal geschikt als foerageergebied voor dassen. De droge voedselarme bossen vormen geen optimaal foerageergebied.

Door het uitvoeren van de inrichtingsplannen zal een klein, marginaal deel van het foerageergebied van das verdwijnen. Dit betekent een afname van leefgebied, maar deze afname is zo beperkt dat de functionaliteit van het leefgebied in zijn geheel niet aangetast zal worden. Natuurlijk moet gekeken worden naar de overige uitbreidingslocaties en andere projecten in de omgeving om de cumulatieve effecten te kunnen beoordelen. De naastgelegen recreatieve terreinen De Pampel en 't Veluws Hof breiden ook uit en bij elkaar opgeteld verdwijnt er dan natuurlijk meer leefgebied, ook al is het marginaal, van de zelfde dassenfamilie.

Omdat alle gebieden zeer marginaal van kwaliteit zijn zal de functionaliteit van het leefgebied niet worden aangetast. In de naaste omgeving is voldoende geschikt foerageergebied van de zelfde kwaliteit voor handen. Daarnaast zijn er in het kader van de vorige ontheffing reeds voorzieningen zoals dassentunnels aangelegd. De reeds aangelegde voorzieningen zorgen voor een duurzaam behoud van de dassenpopulatie in de naaste omgeving.

Mogelijk ondervinden dassen effecten van de uitbreiding in de vorm van licht en geluidverstoren. De effecten zullen echter zeer beperkt zijn omdat de verstoringszones niet sterk toenemen. De rand van het park verplaatst naar het oosten. En er blijft een bosstrook gehandhaafd op de uitbreidingslocatie. Daarnaast wordt er in de plannen rekening gehouden met

de te gebruiken verlichting. De verlichting zal naar beneden gericht worden en met behulp van sensoren worden beperkt.

➤ *Overige soortgroepen*

Er zijn geen andere beschermde soorten aangetroffen op de uitbreidingslocatie van Bungalowpark Hoenderloo. Deze soorten ondervinden dan ook geen effecten van de voorgenomen ingrepen.

Conclusie effecten Bungalowpark Hoenderloo

- De provincie Gelderland heeft onderzocht dat een afname in de breedte van de corridor geen negatieve effecten zal veroorzaken;
- Een bestaande vliegroute van gewone dwergvleermuis en laatvlieger wordt aangetast.
- Er zijn echter voldoende alternatieven aanwezig om het verlies van de vliegroute op te vangen;
- De te gebruiken verlichting wordt naar beneden gericht en zal met behulp van sensoren tot een minimum beperkt worden;
- Levendbarende hagedis ondervindt negatieve effecten van de voorgenomen ingrepen. Leefgebied van deze soort wordt aangetast en mogelijk worden individuen gewond of zelfs gedood bij de uitvoering van de werkzaamheden;
- Er wordt vanuit gegaan dat hazelworm ook op de locatie aanwezig is. Leefgebied van deze soort wordt aangetast en mogelijk worden individuen gewond of zelfs gedood bij de uitvoering van de werkzaamheden;
- De functionaliteit van het leefgebied van dassen met burchten in de naaste omgeving wordt niet aangetast door de werkzaamheden;
- Negatieve effecten op andere beschermde soorten worden niet verwacht omdat deze niet aanwezig zijn op de uitbreidingslocatie;
- Alle negatieve effecten op vleermuizen, levendbarende hagedis en hazelworm moeten voorkomen worden door het uitvoeren van mitigerende maatregelen. Deze worden uitgebreid beschreven in hoofdstuk 8.

6.3 Recreatiepark Beekbergen

➤ Voorgenomen werkzaamheden

De uitbreiding van Recreatiepark Beekbergen beslaat circa 2,5 ha. Er worden 25 toeristische plaatsen, 26 jaarplaatsen en 9 verhuureenheden gerealiseerd. Daarnaast wordt er een sanitair gebouw voor de toeristische plaatsen gebouwd. Om de uitbreiding te realiseren is het noodzakelijk enkele bomen te kappen en grondwerkzaamheden uit te voeren. De uitbreidingslocatie bestaat uit een redelijk open terrein waardoor de ingrepen beperkt zullen zijn. In onder-

staande figuur is een schets weergegeven van de toekomstige inrichting.

➤ Effecten op flora en fauna

Er zijn geen beschermde soorten aangetroffen tijdens de inventarisaties en negatieve effecten worden dan ook niet verwacht.

Conclusie effecten Recreatiepark Beekbergen

- Negatieve effecten op beschermde soorten worden niet verwacht omdat er geen beschermde soorten aanwezig zijn op de uitbreidingslocatie.

Figuur 7 | Overzicht van de inrichting van uitbreidingslocatie Recreatiepark beekbergen

6.4 Droompark Beekbergen

➤ Voorgenomen ingrepen

De uitbreiding van het park bedraagt circa 2,5 ha. Op de uitbreidingslocatie worden 24 bungalows van ongeveer 75 m² gebouwd. Het betreft degelijke stenen gebouwen in een ruim opgezet bouwplan. In het midden wordt een groepsaccommodatie gebouwd van circa 225 m². De bungalows worden ontwikkeld rondom een 'zorgconcept'. De doelgroep bestaat uit mensen met autisme en mensen met een verstandelijke of lichamelijke beperking.

Belangrijk voor deze doelgroep is een rustige omgeving waar geluidshinder en prikkels zoveel mogelijk beperkt worden. Er worden geen extra voorzieningen gerealiseerd. De voorzieningen in het bestaande park

hebben voldoende capaciteit om de toename van bezoekers op te kunnen vangen.

Bij de inrichting worden waardevolle bomen zo veel mogelijk gespaard en in de nieuwe ontwikkelingen ingepast. Om migratie van flora en fauna te faciliteren worden tussen de verblijfsclusters groenstroken ingeplant met inheemse bomen en struiken zoals onder andere ruwe en zachte berk, zomereik, wilde lijsterbes, hazelaar en gewone vlier.

Daarnaast wordt een nieuwe bosrand ingeplant aansluitend aan de bestaande bosrand zodat een waardevolle bosrand ontstaat (Uitbreidingsplan Droompark, Taken Adviseurs, 2011).

Figuur 8 | Overzicht van de inrichting van de uitbreidingslocatie van Droompark Beekbergen.

➤ Effecten op strikt beschermde soorten

Op de uitbreidingslocatie van Droombark Beekbergen is hazelworm aangetroffen. Hierna worden de negatieve effecten van de uitbreiding op deze soort beschreven.

Hazelworm

De uitbreidingslocatie van Droombark Beekbergen is onder andere het leefgebied van de hazelworm. De hazelworm is beschermd volgens tabel 3 van de Flora- en faunawet. Tijdens de veldbezoeken is ondanks intensief onderzoek slechts één hazelworm aangetroffen. Zo als eerder in deze rapportage besproken zijn hazelwormen moeilijk te inventariseren en kan ervan uitgegaan worden dat er meerdere exemplaren van deze soort op de uitbreidingslocatie aanwezig zijn. De uitbreidingslocatie is echter niet in zijn geheel geschikt voor deze

soort, maar over de gehele uitbreiding gezien zijn geschikte delen voor deze soort aanwezig.

Hazelworm is afhankelijk van de juiste ondergroei in bosgebieden waar voldoende zon door de bomen op de vegetatie schijnt waardoor ze beschut op kunnen warmen. Hazelwormen zonnen niet op open plaatsen zo als vrijwel alle andere reptielen.

Door de voorgenomen werkzaamheden wordt leefgebied van hazelworm aangetast. Dit is een overtreding van artikel 11 van de Flora- en faunawet. Daarnaast is het mogelijk dat hazelwormen tijdens de uitvoering van de kap- en grondwerkzaamheden gewond raken of zelfs worden gedood. Het verwonden en/of doden van strikt beschermde soorten is in overtreding met artikel 9 van de Flora- en faunawet.

Hazelworm (*Anguis fragilis*)

Verspreiding

Met uitzondering van Zeeland komen hazelwormen in alle provincies van Nederland voor. De verspreiding valt grotendeels samen met de aanwezigheid van pleistocene zandgronden, maar de soort wordt ook aangetroffen op andere bodemsoorten. Kerngebieden zijn de Veluwe, en de Utrechtse Heuvelrug.

Ecologie

Hazelwormen zijn moeilijk aan te tonen, ze brengen het grootste deel van de dag verborgen door in vegetatie. De dieren zonnen niet op open plaatsen, maar warmen op in de vegetatie. De dieren komen in de maanden maart en april afhankelijk van de temperatuur uit winterslaap. De paringen vinden vooral plaats in mei. De dracht duurt ongeveer 11 tot 13 weken, tot augustus-september. De hazelworm is eierlevendbarend en de jongen worden geboren in een dunne eierschaal die snel na de geboorte scheurt. De dieren zijn meteen zelfstandig. Eén tot twee maanden na de geboorte van de jongen zoeken de dieren de winterslaapplaatsen weer op. De winterslaap begint in oktober.

Habitat

De voorkeurs habitat van hazelwormen bestaat uit enigszins vochtige, met dichte vegetatie bedekte gebieden. De soort komt voor in bossen, bosranden, heide, hotwallen, struwelen, spoor- en wegbermen, kalkgraslanden, vestingwerken, steenhopen, ruderaal plaatsen en tuinen. De meeste exemplaren worden waargenomen in bos- en heideterreinen. Door een habitat met een gevarieerde structuur kunnen de dieren hun temperatuur regelen zonder in alle openheid te hoeven zonnen.

Om een overtreding van de Flora- en faunawet te voorkomen is het noodzakelijk de juiste mitigerende maatregelen uit te voeren. Hierbij kan gedacht worden aan het uitvoeren van de werkzaamheden buiten de kwetsbare periode van hazelworm. Daarnaast is het noodzakelijk om voorafgaande aan de werkzaamheden hazelwormen weg te vangen en te verplaatsen naar een geschikte locatie buiten de invloedssferen van de werkzaamheden. Een reptielenscherm zorgt er voor dat hazelwormen niet terugkeren naar de uitvoeringslocatie.

Het is niet noodzakelijk om alternatief leefgebied te creëren voor deze soort op een andere locatie. Uit de inrichtingsplannen blijkt dat er meer bosranden gecreëerd worden. Deze randen kunnen geschikt leefgebied gaan vormen voor hazelwormen. Daarnaast is er ruim voldoende alternatief leefgebied aanwezig voor hazelwormen in de directe omgeving.

Door het uitvoeren van de juiste mitigerende maatregelen komt de gunstige staat van instandhouding van hazelworm niet in het geding. In hoofdstuk 8 worden de uit te voeren mitigerende maatregelen uitgebreid beschreven.

Conclusie effecten Droompark Beekbergen

- Door de uitvoering van de geplande ingrepen kan hazelworm negatieve effecten ondervinden;

- Om negatieve effecten op hazelworm te voorkomen is het noodzakelijk de juiste mitigerende maatregelen uit te voeren. Deze worden beschreven in hoofdstuk 8 van de rapportage.

6.5 Samenvatting effecten per locatie

Bungalowpark Hoenderloo

- Vleermuizen, levendbarende hagedis en hazelworm kunnen negatieve effecten ondervinden van de voorgenomen ingrepen;
- Alle negatieve effecten op vleermuizen, levendbarende hagedis en hazelworm moeten voorkomen worden door het uitvoeren van mitigerende maatregelen. Deze worden uitgebreid beschreven in hoofdstuk 8.

Recreatiepark Beekbergen

- Negatieve effecten op beschermde soorten worden niet verwacht omdat er geen beschermde soorten aanwezig zijn op de uitbreidingslocatie.

Droompark Beekbergen

- Door de uitvoering van de geplande ingrepen kan hazelworm negatieve effecten ondervinden;
- Om negatieve effecten op hazelworm te voorkomen is het noodzakelijk de juiste mitigerende maatregelen uit te voeren. Deze worden beschreven in hoofdstuk 8 van de rapportage.

7 Ontheffing Flora- en faunawet

Op de uitbreidingslocatie van Bungalowpark Hoenderloo en Droompark Beekbergen zijn beschermde soorten aangetroffen. Vleermuizen, levendbarende hagedis, hazelworm en das ondervinden mogelijk negatieve effecten van de voorgenomen ingrepen op de uitbreidingslocatie van Bungalowpark Hoenderloo. Op de uitbreidingslocatie van Droompark Beekbergen ondervindt hazelworm negatieve effecten van de uitbreiding. Algemene broedvogels komen waarschijnlijk op alle uitbreidingslocaties tot broeden. Verstoring van broedvogels moet altijd voorkomen worden.

7.1 Mogelijkheden

Er zijn 2 manieren om met de aanwezigheid van beschermde soorten om te gaan:

1. Er wordt bij het Ministerie van Economische zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I) een ontheffing aangevraagd voor het overtreden van de Flora- en faunawet. Het is echter niet aannemelijk dat deze ontheffing wordt verleend zonder dat er mitigerende maatregelen voor de soorten worden genomen. Voor broedvogels geldt dat geen ontheffing aangevraagd kan worden, broedvogels mogen nooit verstoord worden.
2. Door het nemen van maatregelen wordt voorkomen dat de FF-wet wordt overtreden. Het aanvragen van een ontheffing is dan niet nodig. Bij maatregelen moet gedacht worden aan zogenaamde mitigerende maatregelen.

7.2 Uitspraak Raad van State

Op 11 juli 2012 heeft de RvS twee einduitspraken voor de Flora- en faunawet gedaan. De essentie van de uitspraken is dat de RvS vindt dat Dienst Regelingen twee aanvragen voor een ontheffing niet had moeten afwijzen. De ontheffingsaanvragen zijn afgewezen omdat Dienst Regelingen had beoordeeld dat het voorgestelde mitigatieplan voldoende was om overtreding van de Flora- en faunawet te voorkomen. Een ontheffing zou in deze gevallen wel nodig zijn, omdat de maatregelen die de aanvrager voorstelde een overtreding van de Flora- en faunawet niet zou-

den voorkomen. Door deze uitspraak zal Dienst Regelingen bij de beoordeling extra aandacht besteden aan de maatregelen die de aanvrager voorstelt om overtreding van de Flora- en faunawet te voorkomen. De functies van een gebied voor aanwezige dieren moeten volledig in kaart zijn gebracht en moeten behouden blijven. De activiteiten mogen namelijk niet schadelijk zijn voor dieren of planten. Is schade aan beschermde soorten niet te voorkomen, dan mogen de activiteiten alleen uitgevoerd worden met een ontheffing. In onderhavig project is sprake van een afname van leefgebied van levendbarende hagedis en hazelworm. Daarnaast worden dassen en vleermuizen mogelijk verstoord. Om negatieve effecten te verzachten worden mitigerende maatregelen uitgevoerd, maar het is niet zeker dat de effecten geheel worden weggenomen.

Bureau Viridis adviseert:

1. Een ontheffing van de Flora- en faunawet aan te vragen voor levendbarende hagedis, hazelworm, das, gewone dwergvleermuis en laatvlieger voor Bungalowpark Hoenderloo;
2. Een ontheffing van de Flora- en faunawet aan te vragen voor hazelworm voor Droompark Beekbergen.

De verwachting is dat een ontheffing afgegeven wordt door het bevoegd gezag voor de geplande werkzaamheden op basis van de in hoofdstuk 8 beschreven mitigerende maatregelen.

7.3 Conclusie

- Door het uitvoeren van de juiste mitigerende maatregelen worden negatieve effecten zo veel mogelijk voorkomen;
- Omdat het niet met zekerheid is te zeggen dat de mitigerende maatregelen alle effecten voorkomen is het noodzakelijk een ontheffing van de Flora- en faunawet aan te vragen;
- De verwachting is dat het bevoegd gezag de ontheffing afgeeft zodat de plannen doorgang kunnen vinden.

8 Mitigerende maatregelen

Op de uitbreidingslocaties van Bungalowpark Hoenderloo en Droompark Beekbergen ondervinden levendbarende hagedis, hazelworm, das en vleermuizen negatieve effecten van de voorgenomen ingrepen. Daarnaast moet op alle locaties voorkomen worden dat broedvogels worden verstoord. Om negatieve effecten zoveel mogelijk te verzachten is het noodzakelijk mitigerende maatregelen uit te voeren.

De mitigerende maatregelen moeten als onderdeel van de plannen worden gezien en gelden als voorwaarden voor de uitvoering. In de ontheffing FF-wet zullen deze mitigerende maatregelen ook als voorwaarden worden gesteld.

8.1 Voor alle uitbreidingslocaties

De onderstaande mitigerende maatregelen zijn noodzakelijk om negatieve effecten op broedvogels te voorkomen op alle uitbreidingslocaties:

Broedvogels

- De werkzaamheden moeten worden uitgevoerd buiten de broedperiode van vogels. Deze loopt globaal van 15 maart –15 juli, maar ook voor en na deze periode kunnen vogels tot broeden komen;
- Indien het niet mogelijk is de werkzaamheden af te ronden voor aanvang van de broedperiode moet de uitvoeringslocatie voor aanvang van de werkzaamheden gecontroleerd worden op de aanwezigheid van broedgevallen;
- Indien broedende vogels worden aangetroffen en deze verstoord kunnen worden door de werkzaamheden worden de versturende werkzaamheden stilgelegd en pas voortgezet wanneer de jongen zijn uitgevlogen;
- De broedvogelcontrole zal moeten worden uitgevoerd door een ter zake kundige op het gebied van broedvogels.

8.2 Bungalowpark Hoenderloo

Vleermuizen

Mitigatie uit te voeren voorafgaande en tijdens de ingrepen

- Beheer voortzetten op huidige recreatieterrein en doorvoeren op uitbreidingslocatie zoals nu wordt uitgevoerd. Natuurlijk beheer waar enkel om de bungalows wordt gemaaid. Bermen en bosranden worden extensief beheerd en zo worden geschikte vliegroutes en foerageergebieden gecreëerd en behouden voor vleermuizen;
- De kapwerkzaamheden worden uitgevoerd tijdens de winterrust van vleermuizen (eind oktober – begin maart);
- Wanneer het niet mogelijk is in de winterperiode te werken worden kapwerkzaamheden uitgevoerd gedurende de dag;
- Wanneer werkzaamheden na zonsondergang worden uitgevoerd wordt geen kunstlicht gebruikt. Op deze manier worden vleermuizen niet gestoord tijdens het foerageren.

Mitigatie mbt de inrichtingsplannen

- De ecologisch waardevolle bomen worden geïntegreerd in de uitbreidingsplannen. Deze worden vooraf gemerkt door een ter zake kundige;
- Nieuwe aanplant bestaat uit inheemse bomen en struiken zodat alternatieve vliegroutes worden gecreëerd;
- Bungalows en paden worden minimaal verlicht. Er wordt gebruik gemaakt van naar beneden gerichte verlichting en sensoren om lichtverstoring zo veel mogelijk te beperken.

Levendbarende hagedis en hazelworm

Mitigatie uit te voeren voorafgaande en tijdens de ingrepen

- De werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de kwetsbare periode van de levendbarende hagedis en hazelworm. Een en ander is afhankelijk van de periode en temperatuur. In overleg met een ter

zake kundige wordt de juiste uitvoeringsperiode gekozen;

- De initiatiefnemer heeft aangegeven gefaseerd te gaan bouwen, circa 20 bungalows per jaar. In overleg met de initiatiefnemer wordt voorafgaande aan de werkzaamheden reptielen weggevangen op het betreffende werkterrein;
- Het wegvangen vindt bij voorkeur plaats in het voorjaar, buiten de voortplantingsperiode;
- Voorafgaande aan het wegvangen wordt een reptielenscherm om de werklocatie geplaatst van glad landbouwplastic van 50 centimeter hoog en minimaal 10 centimeter ingegraven in de grond. Het scherm zal regelmatig worden gecontroleerd en waar nodig gerepareerd;
- Gevangen reptielen worden verplaatst naar een geschikte locatie voor de soorten, buiten de invloedssferen van de werkzaamheden. Natuurlijk wordt bij het uitzetten ook rekening gehouden met de toekomstige fasering.

Mitigatie mbt de inrichtingsplannen

- Behoud van geschikt habitat in de vorm van structuurrijke heidevegetaties met vochtige plekken door kwaliteitsverbetering van de bestaande vochtige heide (zie figuur 5);
- Plaatsen van houtstapels, stobben, achterlaten boomstammen. Op deze manier worden geschikte schuilplaatsen voor reptielen gerealiseerd.

Dassen

Mitigatie uit te voeren voorafgaande en tijdens de ingrepen

- Werkzaamheden worden gedurende de dag uitgevoerd zodat foeragerende dassen geen hinder ondervinden van de werkzaamheden.

Andere mitigerende maatregelen zijn niet noodzakelijk om negatieve effecten op dassen te voorkomen.

Alle bovenstaande mitigerende maatregelen worden uitgevoerd en/of begeleid door een ter zake kundige op het gebied van de aanwezige soorten.

8.3 Droompark Beekbergen

Hazelworm

Mitigatie uit te voeren voorafgaande en tijdens de ingrepen

- De werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de kwetsbare periode van de hazelworm. Een en ander is afhankelijk van de periode en temperatuur. In overleg met een ter zake kundige wordt de juiste uitvoeringsperiode gekozen;
- In overleg met de initiatiefnemer worden hazelwormen voor aanvang van de werkzaamheden weggevangen. De uitvoeringsperiode is nog niet bekend;
- Voorafgaande aan het wegvangen wordt een reptielenscherm om de werklocatie geplaatst van glad landbouwplastic van 50 centimeter hoog en minimaal 10 centimeter ingegraven in de grond. Het scherm zal regelmatig worden gecontroleerd en waar nodig gerepareerd;
- Gevangen hazelwormen worden verplaatst naar een geschikte locatie voor de soorten, buiten de invloedssferen van de werkzaamheden.

Mitigatie mbt de inrichtingsplannen

- Verbeteren van gebied door het creëren van structuurrijke bosranden en groenstructuren tussen de bungalows;
- Plaatsen van houtstapels, stobben, achterlaten van boomstammen. Op deze manier worden geschikte schuilplaatsen voor reptielen gerealiseerd.

Alle bovenstaande mitigerende maatregelen worden uitgevoerd en/of begeleid door een ter zake kundige op het gebied van de aanwezige soorten.

9 Literatuur

Bijtel, van den, H. , 2007

Verkennd Ecologisch Onderzoek Uitbreiding Bungalowpark Hoenderloo, Hoenderloo gemeente Apeldoorn. Van den Bijtel Ecologisch Onderzoek.

Broekhuizen, S., B. Hoekstra, V. van Laar, C. Smeenk & J.B.M. Thissen, 1992.

Atlas van de Nederlandse zoogdieren. Uitgeverij KNNV, Utrecht.

Creemers, R.C.M. & Delft, J.J.C.W. van (RAVON) (redactie), 2009.

De amfibieën en reptielen van Nederland. – Nederlandse Fauna 9. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, Nederland, Leiden.

Janssen, J.A.M. & R.J. Bijlsma, 2005.

Recreatie en N2000 op de Veluwe, Voorstel voor een strategisch kader 'Groei- en Krimp' in relatie tot de Vogel- en habitatrichtlijn, Alterra Wageningen.

Limpens H., Mostert K. & Bongers, W. 1997.

Atlas van de Nederlandse vleermuizen. Onderzoek naar verspreiding en ecologie. KNNV uitgeverij, Utrecht.

Nijenhuis, G, 2011

Uitslag Groeitender 2011 Groei en Krimp, Provincie Gelderland. 9-10-2011.

Oudheusden, drs. R.L. van, 2012

Aanvulling natuurtoets groei en krimp eerste groeitender 2007. Arcadis, Hoofddorp.

Oudheusden, drs. R.L. van, 2012

Aanvulling op natuurtoets groei en krimp 2011 t.b.v. bedrijven Hoenderloo/Beekbergen. Arcadis, Hoofddorp.

Schenkeveld, B., 2004.

Ecologisch Onderzoek Verblijfsrecreatie Hoenderloo, Bureau Schenkeveld, Culemborg.

Taken Adviseurs en ingenieurs, 2011.

Uitwerking Uitbreidingsplan Droompark Beekbergen.

R.J.Strijkstra, J Schut en R. van der Hut 2012

Ecologische verkenning Structuurvisie Hoenderloo A&W-rapport 1674. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden.

Vegte, F.G. van der, 2007

Natuurtoets groei en krimp pijplijnplan Hoenderloo Arcadis Regio BV, Assen

Vegte F.G. van der MSc. R. van Oudheusden MSc. J. Bosman MSc. ,2011

Natuurtoets groei en krimp, tweede groeitender 2011, Arcadis, Apeldoorn

Database:

Nationale Database Flora en Fauna

Websites:

www.waarneming.nl.

www.vleermuisnet.nl

www.zoogdiervereniging.nl